

საქართველოს მთავრობის ანტიკანდემიური რეგულირების გამომქმედება ეკონომიკის განვითარებაზე

შოთა ლომინაშვილი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

მიხეილ თოქმაზიშვილი

პროფესორი, ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი

რეზიუმე

საქართველოს, რომელიც მიეკუთვნება მცირე, ღია ეკონომიკების მქონე ქვეყნების კატეგორიას, არ აქვს თვითკმარი ეკონომიკა და მსოფლიო ეკონომიკის რეცესიული რყევები უარყოფითად აისახება საქართველოს ეკონომიკურ განვითარებაზე. ეკონომიკა, როგორც მედიცინიც „მძევალი“ დაექვემდებარა როგორც უსაფრთხოების დომინანტურ მოთხოვნებს, ასევე მსოფლიო ეკონომიკის რყევებს და მთავრობის მიერ სხვადასხვა ეტაპზე დაწესებულ რეგულაციებს. კვლევაში დახასიათებულია საქართველოს ხელისუფლების მიერ გატარებული ანტიკრიზისული რეგულირების ღონისძიებები და მისი განხორციელების ორი დროითი ინტერვალი, რომელიც პანდემიის გავრცელების არასიმეტრიულად მიმდინარეობდა და დაკავშირებული იყო რამდენიმე გარემოებასთან: სახელმწიფო ფინანსების შეზღუდულობასთან, ეკონომიკის ვარდნის, სიღარიბისა და უმუშევრობის სახიფათო ზღვართან და ანტივირუსული ვაქცინაციის დაწყებასთან.

შედარებულია საქართველოსთან სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობების ანტიკრიზისული ღონისძიებები და დადგენილია, რომ 2020 წელს საქართველოში ხელისუფლების მიერ გამოიყო 2019 წლის მშპ-ს 7 პროცენტით, საიდანაც საბიუჯეტო პირდაპირი ხარჯები შეადგენდნენ მშპ-ს 3 პროცენტზე მეტს. ანტიპანდემიურმა ღონისძიებებმა თავისი ეფექტი 2021 წლის ეკონომიკის ზრდაზე მოახდინა, ხოლო ექსპორტის უპირატესმა ზრდამ იმპორტთან შედარებით კი ხელი შეუწყო ფინანსურ სტაბილიზაციას. დადგენილია, რომ ამ ღონისძიებების გარეშე ეკონომიკის დაცემა ორჯერ უფრო მეტი იქნებოდა.

აღნიშნულია, რომ კორინავირუსით გამოწვეული კრიზისი ცვლის საზოგადოების ცნობიერებას და ეკონომიკური განვითარების დინამიკა. ახლებურად დადგა განვითარების მოკლევადიანი და საშუალოვადიანი პრიორიტეტების საკითხი. იმ პირობებში, როდესაც განვითარება ზიგზაგისებურად წარიმართება, მოსალოდნელია როგორც აგრეგირებულ მინოდების პერიოდული ვარდნა, რადგან წარმოება კვლავ შეზღუდულად ოპერირებს და მინოდების ჯაჭვები შეფერხებულია, ასევე აგრეგირებულ მოთხოვნის შემცირებაც. ეკონომიკის გაურკვეველი განვითარება, რომელიც პანდემიის სრულად თავის დაღწევასთან არის დაკავშირებული, კი ეკონომიკურ პროგნოზირებას ართულებს.

საკვანძო სიტყვები: კორინავირუსი, ეკონომიკური ზრდა, ანტიკრიზისული პოლიტიკა.

THE IMPACT OF ANTI-PANDEMIC REGULATION OF GEORGIAN GOVERNMENT ON ECONOMIC DEVELOPMENT

Lominashvili Shota

Professor, Doctor of Economics Science, ATSU

Tokmazishvili Mikheil

Doctor of Economics Science, ATSU

ABSTRACT

Georgia belongs to the category of countries with small, open economies, that does not have a self-sufficient economy and the recessionary fluctuations of the world economy have a negative impact on Georgia's economic development. At present, the economy is the "hostage" of medicine, seized to the dominant requirements of security, the fluctuations of the world economy and the regulations imposed by the government at various stages. The study describes the anti-crisis measures taken by the Georgian government and the two time intervals of their implementation, which were asynchronous with the spread of the pandemic and were related to several factors: limited public finances, the downturn of economy, poverty and unemployment, and anti-virus vaccines. The anti-crisis measures of different governments have been compared with the one of Georgia. It is estimated that in 2020, the government allocated 7 percent of 2019 GDP in Georgia, of which direct budget expenditures accounted for more than 3 percent of GDP. Anti-pandemic measures have had their effect on the economic growth of 2021, while the favorable growth of exports compared to imports has contributed to the financial stabilization. It is estimated that without these measures the economic downturn would have doubled. It is noted that the crisis caused by the Coronavirus changes public awareness and the dynamics of economic development. The issue of short-term and medium-term development priorities has recently arisen. In conditions when development has non dynamical character, a periodic decline in aggregate supply is expected, as production is still limited and supply chains are disrupted. Moreover, further reduction in aggregate demand is anticipated. The uncertain development of the economy, which is associated with the complete emission from the pandemic, further complicates economic forecasting.

Keywords: Coronavirus, economic growth, anti-crisis policy.

საქართველოს, რომელიც მიეკუთვნება მცირე, ღია ეკონომიკების მქონე ქვეყნების კატეგორიას, განვითარებული ქვეყნებისგან განსხვავებით, არ აქვს თვითკმარი ეკონომიკა და მნიშვნელოვნად დამოკიდებულია გლობალურ განვითარებაზე. მსოფლიო ეკონომიკის რეცესიული რყევები ეკონომიკა, როგორც მედიცინი „მძევალი“¹ დაექვემდებარა როგორც უსაფრთხოების დომინანტურ მოთხოვნებსა და მსოფლიო ეკონომიკის რყევებს, რომელიც უარყოფითად აისახება ქვეყნის შიდა მოთხოვნაზე, ასევე მთავრობის მიერ სხვადასხვა ეტაპზე დაწესებულ რეგულაციებს.

პანდემიის პირველ წელს საქართველოს მთავრობამ დაგეგმა ნაერთი ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის შემცირება დაახლოებით 600 მლნ ლარის ოდენობით. პანდემიასთან ბრძოლა მისი მკურნალობის ხანგრძლივობა, სირთულე და დროში დასრულების არაპროგნოზირებადი ვითარება ითხოვდა ფინანსური რეზერვების შექმნას, რომ უფრო პესიმისტური და მძიმე სცენარების განვითარების შემთხვევაში არ წარმოქმნილიყო ბიუჯეტის ხარჯების დაფინანსების პრობლემა. საქართველოს მთავრობამ დონორებთან მუშაობის შედეგად შეძლო 1,5 მლრდ აშშ დოლარის საბიუჯეტო დახმარების მოპოვება. ამან საშუალება მისაც მთავრობას შემუშავებინა 1 მილიარდი ლარის ეკონომიკის სტიმულირების ანტიკრიზისული გეგმა:

- ტურიზმთან დაკავშირებულ კომპანიებს გადაუვადდათ 4 თვის ქონების და საშემოსავლო გადასახადები
- დღგ-ს დაბრუნებები გაორმაგდება 1,200 მლნ ლარამდე, დაგეგმილი 600 მლნ ლარის ნაცვლად
- კაპიტალური ხარჯები დამატებით გაიზრდება 300 მლნ ლარით
- 3 თვით გადავადდა საბანკო სესხების მომსახურება
- ეროვნულმა ბანკმა შეარბილა საბანკო რეგულაციები
- საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებიდან (სავალუტო ფონდი და სხვა) დაფინანსების მოზიდვაზე დაჩქარდა მუშაობა
- თბილისის მერიამ იჯარისგან გაათავისუფლა ღია კაფეები 2020 წელს, 3 თვით იჯარისგან გაათავისუფლდნენ მცირე/საშუალო ბიზნესები
- 4-დან 50 ნომრამდე სიდიდის დაახლ. 2,000 სასტუმრო მიიღებს საბანკო სესხის 6 თვის პროცენტის თანადაფინანსებას
- ფასის სუბსიდირება: ბრინჯი, ფქვილი, მაკარონი, ხორბალი, მზესუმზირის ზეთი, შაქარი, რძის ფხვნილი და მისგან წარმოებული პროდუქტები, წინიბურა

ეკონომიკური კრიზისების შედეგების შემსუბუქების მიზნით, პირველი ეტაპის განმავლობაში მთავრობის მიერ გატარებულ ღონისძიებებში შე-

ვიდა: კომუნალური გადასახადების დაფარვა სამი თვის განმავლობაში, ცხრა საკვებ პროდუქტზე სუბსიდირების შემოღება ინფლაციის თავიდან ასაცილებლად, კომერციულ ბანკებში სესხის გადავადება სამი თვის განმავლობაში. მთავრობამ ქონების და საშემოსავლო გადასახადი 4 თვის განმავლობაში გააუქმა ტურიზმის სექტორისთვის, 10 მილიონი ლარი გამოყო მცირე სასტუმროების სესხების თანადაფინანსებისთვის. ანტიკრიზისული გეგმის მიზანი იყო პანდემიის შედეგად გამოწვეული სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტების შემსუბუქება. სახელმწიფოს ფისკალური დახმარების პაკეტი მოიცავდა სუბსიდირების მოსახლეობისთვის, გადასახადების გადავადებას და ბიზნესისთვის ფინანსური დახმარებებს. მთავრობამ აქცენტი გააკეთა კრიზისის მენეჯმენტზე პოსტპანდემიის პერიოდში და გამოყო 3,5 მილიარდ ლარი (დაახლოებით \$ 1,10 მლრდ.), აქედან 30პროცენტი მიმართული იყო იმ ადამიანების სოციალურ მხარდაჭერაზე, რომლებმაც დაკარგეს სამუშაოები კორონავირუსული კრიზისის გამო, ან იმყოფებოდნენ ანაზღაურებად შვებულებაში. ამ თანხის 60პროცენტი ეკონომიკისკენ წარიმართა და მენარმეებმა მიიღეს სახელმწიფო სუბსიდია თითოეული შენარჩუნებული სამუშაოსთვის, ხოლო დანარჩენი 10პროცენტი დაიხარჯა თითოეული მოქალაქის ჯანმრთელობის დაცვაზე.

ამასთან, ექვსი თვის განმავლობაში, 750 ლარამდე ხელფასი (დაახლოებით 235.5 დოლარი) სრულად გათავისუფლდა საშემოსავლო გადასახადიდან, ხოლო არაფორმალურ სექტორში დასაქმებული ან თვითდასაქმებული პირები იღებდნენ ერთჯერად დახმარებას 300 ლარის ოდენობით (დაახლოებით 94.2 აშშ დოლარი) იმ შემთხვევაში, თუ ისინი დაასაბუთებდნენ სამუშაოს დაკარგვას. ექვს თვეში 600 ლარის (დაახლოებით 188.4 აშშ დოლარს) ოდენობით თანხა გამოეყოთ მრავალჯერადი ბავშვების და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალურად დაუცველ ოჯახებს დახმარების სახით. 2021 წლის იანვრიდან გათვალისწინებული იყო პენსიების ინდექსაციის წესის შემოღება.

პირველი დადასტურებული კორონავირუსის საქმის გასაჩივრებიდან ოთხი თვის შემდეგ, ივნისში, საქართველომ დაიწყო ბიზნესის და საზღვრების გახსნა უცხოეთის მოქალაქეებისთვის, თუმცა ამავე დროს განსაზღვრა მენარმეებისათვის სამედიცინო უსაფრთხოების ნორმების დაცვაზე მოთხოვნები, რომლის დაკმაყოფილებაც მრავალმა მენარმემ ვერ შეძლო და წარმოება ვერ განაახლა.

ანტიკრიზისულ ღონისძიებების განხორციელებაში ხელისუფლება იყენებდა შერეული მხარდაჭერის ანტიკრიზისულ პაკეტს, სადაც გაერთიანებული იყო უნივერსალური დახმარებები მენარმესათვის ფისკალური მონეტარული სფეროში, ასევე მიზნო-

1 ლადო პაპავა, დღეს ეკონომიკა მედიცინის „მძევალი“, ინტერპრესნიუსი, 14.03.2020, <https://www.interpressnews.ge/ka/article/589879-lado-papava-dges-ekonomika-medicinis-mzevalia/>

ბრივი შეღავათები და სუბსიდირებები, მაგალითად, მშენებლობაში.²

2020 წლის დასასრულს, პანდემიის ახალი ტალღის გაძლიერებასთან ერთად ქვეყანა ფინანსური სირთულეების გამო ველარ გააგრძელებდა წლის დასაწყისში აღებული რეგულაციების ანალოგების განხორციელებას და უკვე 2021 წლის მეორე კვარტალში მიუხედავად იმისა, რომ პანდემიამ უფრო ტოტალურ და ღრმა მასშტაბებს მიაღწია და მოსახლეობის უსაფრთხოებაც უფრო რადიკალური გახდა, ეკონომიკის განვითარების დადგა დღის წესრიგში და მისი შეზღუდვებისაგან განთავისუფლება და ლიბერალიზაცია განხორციელდა, რაც დაკავშირებული იყო ორ ფაქტორთან: ანტივირუსული ვაქცინაციის დაწყებასთან და ეკონომიკის ვარდნის, სიღარიბისა და უმუშევრობის სახიფათო ზღვართან. შედეგად, 2021 წლის პირველ კვარტალში ეკონომიკის 4.5 პროცენტით დაცემის შემდეგ, ზრდამ 2020 წლის მეორე კვარტალში 29 პროცენტი შეადგინა და პირველ ნახევარში წმინდა არითმეტიკული მნიშვნელობით, ზრდამ 12 პროცენტს გადააჭარბა.

სხვადასხვა ქვეყნის მთავრობების ანტიკრიზისული ღონისძიებები

ეკონომიკური სტაბილურობა და უარყოფითი შედეგების მინიმიზაციისათვის, საკრედიტო რეიტინგის სააგენტო (ACRA) ანალიტიკური მონაცემებით, მსოფლიოში ქვეყნებმა ამ მიზნებისათვის გამოყო მთლიანი შიდა პროდუქტის 0.2-დან 36.6 პროცენტი -მდე (2020 წლის 20 აპრილის მდგომარეობით).³ მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში სახელმწიფოს ფისკალურ პაკეტებში ყველაზე დიდი წილი სახელმწიფოს მიერ გაცემულ გარანტიებია, რომელიც მნიშვნელოვნად ზრდის ბიუჯეტის დეფიციტს და გადასახადების გადავადება კი ამცირებს მის შემოსავლებს. ცენტრალური ბანკების უმრავლესობამ შეამცირა სადისკონტი განაკვეთი და გაზარდა ლიკვიდობასთან დაკავშირებული ინსტრუმენტების გამოყენება, კრედიტებისადმი ხელმისაწვდომობის გაზრდის მიზნით. იაპონიაში, ინგლისსა და აშშ-ში აქცენტი ხანგრძლივმოქმედ კრედიტების მხარდაჭერა გახდა, რამდენადაც იგი ასტიმულირებს საინვესტიციო საქმიანობას.

მონეტარულ სტიმულებს შედარებით ნაკლები ეფექტი აქვს საბიუჯეტო მონეტარულ სტიმულებთან შედარებით, რომელიც მოკლევადიან პერიოდში იძლევა შედეგებს. ამ მიზნით შედგა სახელმწიფოს

მიერ ფასიანი ქაღალდების შესყიდვის პროგრამები. სხვადასხვა ქვეყანაში ფისკალური და მონეტარული პოლიტიკის ერთობლიობით ხდებოდა ბიზნესის ხელშეწყობა, დახმარებებისა და საგადასახადო შეღავათების დაწესება სხვადასხვა ვარიანტებით.⁴

ევროკავშირმა აქცენტი მოთხოვნის ზრდაზე გააკეთა. ევროკავშირის სტაბილიზაციის მექანიზმის ფონდმა (ESM) ევროზონის ქვეყნებს გამოუყო კრედიტები 240 მლრდ ევროს ოდენობით საბაზრო ფასზე გაცილებით დაბალ ფასში, რაც ქვეყნებისათვის მათი მშპ-ს 2 პროცენტამდეა; და 100 მლრდ ევრო კი სპეციალურად პროგრამებისათვის დასაქმების შესანარჩუნებლად. ამის გარდა გამოყილი იქნა სპეციალური თანხები იმ რეგიონებისათვის, რომლებიც განსაკუთრებით დაზარალებულნი კორონავირუსით.

სახელმწიფოს ცენტრალური ბანკების მიერ გაცემული ღონისძიებები, მათი დაბალი ეფექტიანობის გამო, შედარებით მოკრძალებულია. ძირითადად ფისკალური ღონისძიებები გახდა ქვეყნებში კორონავირუსით გამოწვეული ეკონომიკის ანტიკრიზისული ინსტრუმენტი.

დისკრეციული ფისკალური ზომები, ბრიუსელის ევროპის და გლობალური ეკონომიკური ლაბორატორიის თანახმად, სამ კატეგორიად დაიყო:⁵

1. დაუყოვნებელი ფისკალური სტიმული, რომელიც მოიცავს სამთავრობო დამატებით ხარჯებს (მაგალითად, სამედიცინო რესურსებზე, დასაქმებაზე, მცირე და საშუალო ბიზნესის სუბსიდირებაზე, სახელმწიფო ინვესტიციებზე) და შემოსავლების შერბილების ღონისძიებებს (მაგალითად, გარკვეული გადასახადების და სოციალური უზრუნველყოფის შენატანების გაუქმება). ამ ტიპის ზომები ინვესტ ბიუჯეტის ბალანსის დაუყოვნებელი გაუარესებას მათი შემდგომი კომპენსაციის გარეშე.

2. გადავადება: გარკვეული გადასახადების, მათ შორის გადასახადებისა და სოციალური უზრუნველყოფის შენატანები გადავადება, რომლებიც, პრინციპში, მოგვიანებით უნდა იქნას გადახდილი. ეს ღონისძიებები აუმჯობესებს პირთა და კომპანიების სალიკვიდაციო პოზიციებს, მაგრამ არ აუქმებს მათ ვალდებულებებს. შესაბამისად, იგი აუარესებს ბიუჯეტის ბალანსს 2020 წელს, მაგრამ შემდგომში უნდა მოხდეს მისი კომპენსაცია. რამდენიმე ქვეყანამ ასევე გადაავადა სესხების მომსახურება ან კომუნალური გადასახადების გადახდა, რაც ასევე აუმჯობესებს დაზარალებულთა ლიკვიდურობის პოზიციებს. სავარაუდოდ, 2020 წელს ამ ქვეყნების

2 2020 წლის დასაწყისში მშენებლობაში იპოთეკური სესხების სუბსიდირებამ ხელი შეუწყო რეალიზაციას, მიუხედავად იმისა, რომ მისი მოცულობა შემცირდა დაახლოებით 5 პროცენტით, ხოლო გაცემული ლიცენზიების რაოდენობა კი მესამედით

3 <https://www.acra-ratings.ru/research> (дата обращения: 19.05.2020).

4 იხილიეთ დეტალურად: იაროსლავა ბაბიჩი, დავით კეშელავა, გიორგი მჟავანაძე, ეკონომიკური რეაგირება covid-19-ზე: როგორ უკლავდება გამონევენას საქართველო. თსუ, ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლა. 2020, გვ.7-8

5 The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus, Last update: BRUEGEL DATASETS, 05 August 2020 <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>

2020 წლის 15 ივნისისათვის კოროვირუსზე საპასუხოდ მიღებული დისკრეციული ფისკალური ღონისძიებები (2019 წლის მშპ-თან, პროცენტი)

	დაუყოვნებელი ფისკალური სტიმული (%)	გადავადება (%)	სხვა გარანტიები (%)
ბელგია	1	5	22
დანია	6	7	4
საფრანგეთი	4	9	14
გერმანია	8	7	24
საბერძნეთი	3	1	2
უნგრეთი	0	8	0
იტალია	3	13	32
ნიდერლანდები	4	8	3
პორტუგალია	3	11	6
ესპანეთი	4	1	9
დიდი ბრიტანეთი	8	2	15
შვედეთი შტატები	9	3	3

წყარო: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>

საბიუჯეტო ბალანსი გაუარესდება ამ საწარმოების მოგებისა და შესაბამისად გადასახადების შემცირების გამო იმ შემთხვევაშიც კი, თუ სესხები კერძო ბანკებმა გასცეს და კომუნალური მომსახურებები უზრუნველყვეს კერძო პროვაიდერებმა, თუმცა მოგვიანებით ბიუჯეტის ბალანსი გაუმჯობესდება.

3. ლიკვიდობის სხვა ღონისძიებები მოიცავს ექსპორტის გარანტიებს, ლიკვიდობის დახმარებას, საკრედიტო ხაზებს კომერციული ბანკების მეშვეობით. ამ ზომების ზოგიერთი ნაწილი აუმჯობესებს კერძო სექტორის ლიკვიდურობის მდგომარეობას, მაგრამ განსხვავებით გადასახადებისა, რომლებიც ავტომატურად მოქმედებს და ძირითადად მოქმედებს სამიზნე ჯგუფებზე, საკრედიტო ხაზები მოითხოვს მოქმედებას დაზარალებული კომპანიების მხრიდან. საკრედიტო ხაზები და გარანტიები არ გააუარესებენ ბიუჯეტის ბალანსს 2020 წელს (იხ. ცხრილი 1).

ეკონომიკის მხარდასაჭერად სხვადასხვა ზომების თანაფარდობა ACRA-ს მიერ გამოყენებული ქვეყნების მაგალითთზე მიგვითითებს იმაზე, რომ ამ პაკეტებზე დომინირებს სახელმწიფო გარანტიები - ზომები, რომელთაც ყველაზე ნაკლებად აქვთ გავლენა მიმდინარე წლის ბიუჯეტის ბალანსზე. აღნიშნულ ქვეყნებში სახელმწიფო გარანტიები საშუალოდ მშპ-ს 6.6 პროცენტის შეადგენს, ხოლო იმ ქვეყნების გამორიცხვით, რომლებსაც გარანტიები არ გამოუყენებიათ, ეს მაჩვენებელი კიდევ უფრო დი-

დია და მშპ-ს 7.8 პროცენტს შეადგენს. პირდაპირი ბიუჯეტის ხარჯებთან დაკავშირებული თანხები დაახლოებით მშპ-ს 3.6 პროცენტის შეადგენს და გადასახადების გადავადების ხარჯები კი - საშუალოდ მშპ-ს 2.5 პროცენტი.

შედარებისათვის, საქართველოში ხელისუფლებამ გამოყო 2019 წლის მშპ-ს 7 პროცენტი, საიდანაც საბიუჯეტო პირდაპირი ხარჯები, ჩვენი გათვლებით, შეადგენდნენ მშპ-ს 3 პროცენტზე მეტს. უნდა ვივარაუდოთ, რომ ამ ღონისძიებებმა თავისი წილი ეფექტი 2020 წლის ეკონომიკის ზრდაში აისახა, ხოლო ექსპორტის უპირატესმა ზრდამ იმპორტთან შედარებით კი ხელი შეუწყო ფინანსურ სტაბილიზაციას. მ. კაკულიას და ნ. კაპანაძის კვლევის თანახმად, პანდემიით გამოწვეული კრიზისის შედეგად, საქართველოს მოსახლეობის შემოსავლები, საშუალოდ ერთ შინამეურნეობაზე გადაინგარიშებით, 2020 წელს შეიძლება 8.7 პროცენტით შემცირებულიყო. მთავრობის ანტიკრიზისული ღონისძიებების გავლენით, შემოსავლების ვარდნის ტემპი დაახლოებით 2 პროცენტული პუნქტით მოიკლებს. მთავრობის ანტიკრიზისული პროგრამის ჰიპოთეტური გაგრძელების შემთხვევაში, 2020 წლიდან შესაძლოა ჩამოყალიბდეს ნომინალური შემოსავლების ზრდის სუსტი ტენდენცია, რაც რეალური შემოსავლების კლებას ნიშნავს, ვინაიდან სახელმწიფო ხარჯების ზრდის არაინფლაციური რესურსი შეზღუდულია. უკიდურესი სიღარიბის ოფიციალური დონე, 2020 წელს მოსალოდნელთან

შედარებით, 4.4 პროცენტით შეიძლება გაზრდილიყო, რაც სოციალური ფონის მკვეთრ გაუარესებას მოასწავებდა.

მთავრობის ანტიკრიზისული ღონისძიებების 2021 წელს გაგრძელების შემთხვევაში, უკიდურესი სიღარიბის დონის შემცირების სუსტი ტენდენცია შენარჩუნდება, თუმცა სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული რესურსების შეზღუდულობის პირობებში ეს ნაკლებად მოსალოდნელი.⁶

საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ახალი გამოწვევები

COVID-19-ის პანდემიის გამო, 2020 წელს საქართველოში ეკონომიკის რეალური დაცემა 6.2 პროცენტით განისაზღვრა, რაც საქართველოს არასდროს არ ჰქონია მისი დამოუკიდებლობის აღდგენიდან დღემდე, ხოლო სამომხმარებლო ფასების ზრდამ კი 5.2 პროცენტი შეადგინა.⁷ პანდემიის პირობებში ეკონომიკაში სამენარეო საქმიანობა გრძელდებოდა, მაგრამ დარგები განსხვავებულ კრიზისში აღმოჩნდნენ. ყველაზე დიდი დარტყმა ტურიზმს მიაღება საზღვარგარეთიდან შემოსული ვიზიტორებისა და ტურისტების ნაკადების რადიკალური შემცირების გამო. მასთან დაკავშირებული საწარმოები, სასტუმროები,

რესტორნები და კვების ობიექტები, ტარნსპორტი და სხვ., განსაკუთრებული შოკში აღმოჩნდა. ეს პროცესი გაგრძელდა 1,2 წლის განმავლობაში. ამ ეტაპზე ძნელია იმ დანაკარგის ზუსტად დაანგარიშება, რაც პანდემიით მიაღება ქვეყანას.

პანდემიის გახანგრძლივებასთან დაკავშირებით უმუშევრობა გარდავალი იყო. ა. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლის კვლევის თანახმად, დაქირავებით დასაქმებულ მშრომელთა საერთო რაოდენობის 30პროცენტი სამსახურის დაკარგვის მაღალი რისკის წინაშე იდგა, ხოლო თვითდასაქმებულთა 83,5 პროცენტი-ს მოუწია შემოსავლების ვარდნასთან და შემცირებულ ეკონომიკურ შესაძლებლობებთან გამკლავება.⁸

საქართველოს ეკონომიკაზე გავლენას ახდენს ასევე მეზობელ ქვეყნებში არსებული კრიზისული

ვითარებაც. საქართველოს მოქალაქეთა ნაწილი, რომლებიც საზღვარგარეთ დასაქმებული იყვნენ და დაუბრუნდნენ თავიანთ ქვეყანას, ჩაკეტილი საზღვრების გამო ვეღარ ახერხებდნენ უკან დაბრუნებას (საზღვრები ღიაა მხოლოდ სამშობლოში დაბრუნების მსურველი მოქალაქეებისთვის). შესაბამისად, მათი ოჯახის წევრები შემოსავლის გარეშე დარჩნენ; მარტო თურქეთში ასეთი ადამიანები, რომლებიც სეზონურად იყვნენ დასაქმებულნი, შეადგენდა 40 ათას კაცს.⁹

მსოფლიოში კორონავირუსის შედეგად ეკონომიკის შეზღუდული განვითარება გრძელდება, და მკვლევარებს აიძულებს იფიქროს, რომ ეს პროცესი კიდევ დიდხანს გაგრძელდება.¹⁰ კორონავირუსის პანდემიით გამოწვეული დაცემა, სხვადასხვა გათვლებით, საშუალოდ 2020 წელს 3 პროცენტით შეამცირა მსოფლიო ეკონომიკა.¹¹

საქართველოში ეკონომიკის ზრდა დროებითია და შეჩერებული ეკონომიკის აღორძინებით არის გამოწვეული. მომავალში კი მიზნობრივად საწარმოების და ბიზნესის განვითარებაზე ორიენტირებული პოლიტიკის დაგეგმვა ხდება საჭირო. როგორც არაერთი მკვლევარი ადასტურებს, ვაქცინაციის პროცესი კიდევ ორ წელს გაგრძელდება და მოსახლეობის 80 პროცენტის ვაქცინაცია არ არის პანდემიიდან თავის დაღწევის გზა, იგი მხოლოდ შეარბილებს პათოლოგიურ შედეგებს. შესაბამისად კვლავ დღის წესრიგში რჩება ლოზინგი: ვისწავლოთ ვირუსთან ერთად ცხოვრება.

სახელმწიფოს მიერ განეული ღონისძიებებს შეუძლიან შეამციროს ინფლაცია, გაზარდოს მშპ და დასაქმება, რაც ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე შესაბამისად აისახება. საწარმოების საქმიანობის შეჩერება ემპირიულადაც კი დიდი უარყოფითი შედეგების მომტანია ეკონომიკაში. კორონავირუსით გამოწვეული კრიზისი ცვლის საზოგადოების ცნობიერებას და ეკონომიკური განვითარების დინამიკა. ახლებურად დადგა განვითარების მოკლევადიანი და საშუალოვადიანი პრიორიტეტების საკითხი.

იმ პირობებში, როდესაც განვითარება ზიგზაგისებურად წარიმართება, მოსალოდნელია როგორც აგრეგირებულ მიწოდების პერიოდული ვარდნა, რადგან წარმოება კვლავ შეზღუდულად ოპერირ-

6 მერაბ კაკულია ნოდარ კაპანაძე, (2020) ანტიპანდემიური შეზღუდვების და მთავრობის ანტიკრიზისული ღონისძიებების გავლენა დასაქმებაზე, შემოსავლებსა და სიღარიბის დონეზე საქართველოში, თბ., ფრიდრიხ ებერტის ფონდი. გვ. 60. <https://www.gfsis.org/files/library/pdf/Georgian-2901.pdf>

7 საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური.

8 ლევან ფავლენიშვილი, ანა ბურდული, მარიამ კაცაძე, გიორგი პაპავა, COVID-19-ის სოციალური ეფექტი - უნივერსალური დანხარების შემოღების საფუძველი? თსუ, ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლა, https://drive.google.com/file/d/1O_6b3egllhXSeTzoTIX8G90tRjh87E_/view

9 ზურაბ ბატიაშვილი, კორონავირუსით გამოწვეული სირთულეები თურქეთში და მისი ასახვა საქართველოზე, რონდელის ფონდი, 2020.04.13, <https://www.gfsis.org/ge/blog/view/1065>

10 Krugman, P. The new York Times Opinion, August, 25.2020. https://messaging-custom-newsletters.nytimes.com/template/oakv2?campaign_id=116&emc=edit_pk_20200825&instance_id=21590&nl=paul-krugman&productCode=PK®i_id=111212561&segment_id=36891&te=1&uri=nytპროცენტი3Aპროცენტი2Fპროცენტი2Fnewsletterპროცენტი2F3919b3b0-93aa-5035-a68b-7b5dc278cd46&user_id=b51cbaa4596c28cdaf168c7b9fc3ba8b

11 <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>

რებს და მიწოდების ჯაჭვები შეფერხებულია, ასევე აგრეგირებულ მოთხოვნის შემცირებაც, რაც დაკავშირებულია სოციალური დისტანციის დაცვასთან, გაურკვევლობასთან სამუშაო ადგილების

დაკარგვასთან და სხვ. ეკონომიკის გაურკვეველი გავითარება, რომელიც პანდემიის სრულად თავის დაღწევასთან არის დაკავშირებული, ეკონომიკურ პროგნოზირებას ართულებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ლადო პაპავა, დღეს ეკონომიკა მედიცინის „მძევალია“, ინტერპრესნიუსი, 14.03.2020, <https://www.interpressnews.ge/ka/article/589879-lado-papava-dges-ekonomika-medicinis-mzevalia/>
2. იაროსლავა ბაბიჩი, დავით კეშელავა, გიორგი მუჟაფანაძე, ეკონომიკური რეაგირება covid-19-ზე: როგორ უკლავდება გამონევენას საქართველო. თსუ, ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლა. 2020.
3. The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus, Last update: BRUEGEL DATASETS, 05 August 2020 <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>
4. მერაბ კაკულია ნოდარ კაპანაძე, (2020) ანტიპანდემიური შეზღუდვების და მთავრობის ანტიკრიზისული ღონისძიებების გავლენა დასაქმებაზე, შემოსავლებსა და სიღარიბის დონეზე საქართველოში, თბ., ფრიდრიხ ებერტის ფონდი. <https://www.gfsis.org/files/library/pdf/Georgian-2901.pdf>
5. ლევან ფავლენიშვილი, ანა ბურდული, მარიამ კაცაძე, გიორგი პაპავა, COVID-19-ის სოციალური ფექტი – უნივერსალური დახმარების შემოღების საფუძველი? თსუ, ეკონომიკის საერთაშორისო სკოლა, https://drive.google.com/file/d/10_6b3eglhXQSeTzoTlX8G90tRjh87E_/view
6. ზურაბ ბატიაშვილი, კორონავირუსით გამონეველი სირთულეები თურქეთში და მისი ასახვა საქართველოზე, რონდელის ფონდი, 2020.04.13, <https://www.gfsis.org/ge/blog/view/1065>
7. Krugman, P. The new York Times Opinion, August, 25.2020. https://messaging-custom-newsletters.nytimes.com/template/oakv2?campaign_id=116&emc=edit_pk_20200825&instance_id=21590&nl=paul-krugman&productCode=PK®i_id=111212561&segment_id=36891&te=1&uri=nytპროცენტი3Aპროცენტი2Fპროცენტი2Fnewsletterპროცენტი2F3919b3b0-93aa-5035-a68b-7b5dc278cd46&user_id=b51cbaa4596c28cdf168c7b9fc3ba8b
8. <https://www.acra-ratings.ru/research> (data обращения: 19.05.2020).
9. <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset/>
10. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/04/14/weo-april-2020>